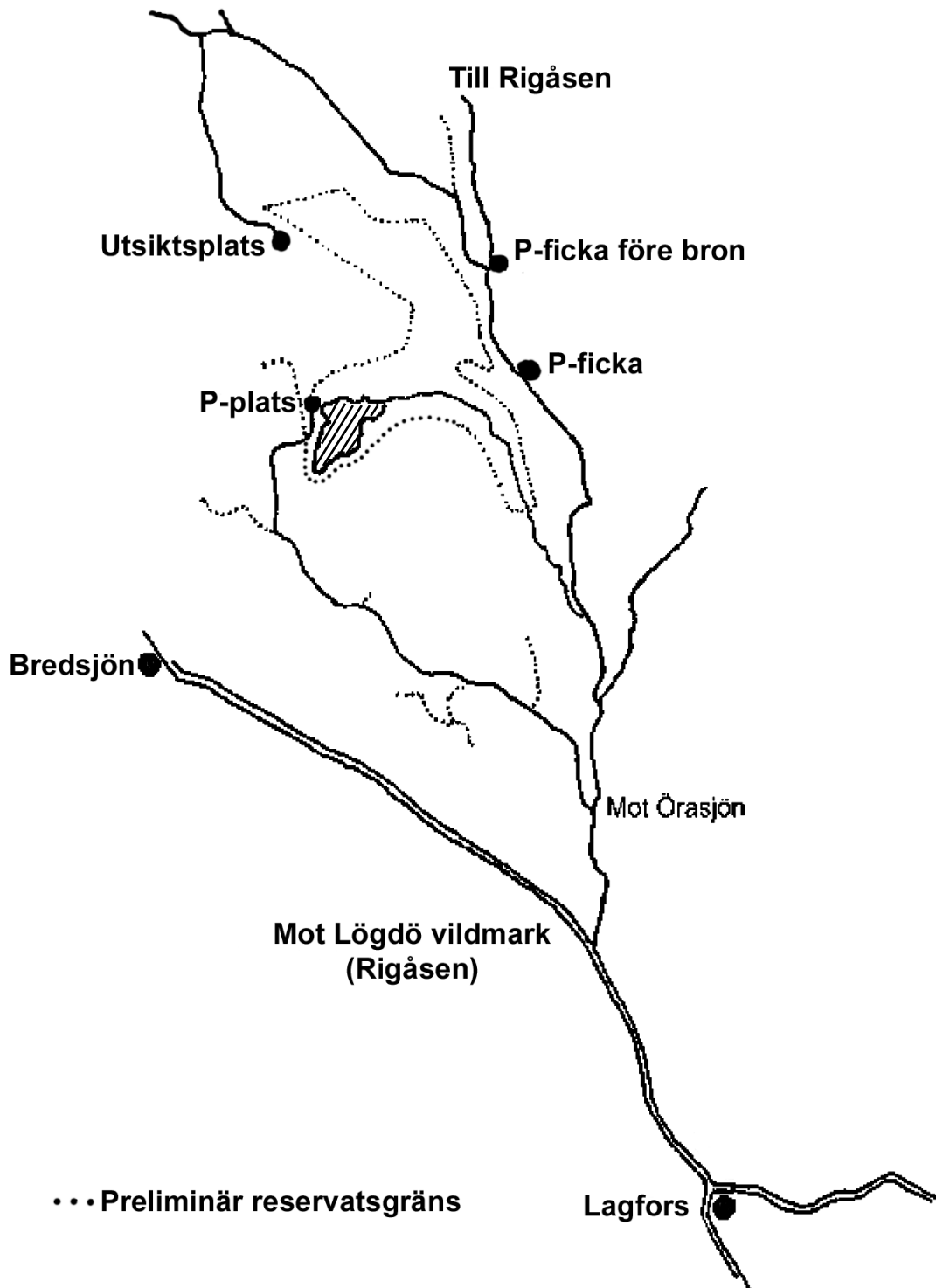

Örasjön-Storsvedjans naturområde

Örasjöområdet nås enklast från de tre P-platserna, varifrån markerade stigar (Se andra kartan) leder in i området. OBS! Vägen mot Örasjön kan vara stängd med en bom när den inte är farbar.

ÖRASJÖN-STORSVEDJAN är beläget norr om Lagfors. Det är ett cirka 140 hektar stort skogsområde med bitvis mycket höga naturvärden. Någon heltäckande inventering och kartläggning av området finns dock ännu inte. Marken ägs av SCA.

Här finns bland annat en av Medelpads rikaste långskäggslokaler och i Örasjöbäcken, som rinner genom området, finns ett bestånd av flodpärlmussla och bäcköring.

På länsstyrelsen pågår arbetet med en reservatsbildning för området, vars gränser ännu inte är fastställda.

OMRÅDET vid Örasjön nås om du följer Bävervägen, väg 331 från Stavreviken mot Viksjö.

Sväng av vid Åsäng mot Ljustorp. Efter Lagfors följer du bilvä-

gen, som går norr ut utefter Ådalsån mot Lögdö vildmark och Rigåsen.

Härefter finns fyra möjligheter att ta sig in i naturområdet.

▫ I första korsningen, sväng vänster mot Örasjön. Sväng höger i de kommande två korsningarna och fram till en parkeringsplats, cirka 50 meter från Örasjön. Från parkeringsplatsen leder en stig fram till och runt sjön.

▫ Om du i stället fortsätter rakt fram i den nämnda korsningen, mot Rig-

åsen, finns två parkeringsfickor utefter vägen varifrån gulmarkerade stigar leder in i området (Se kartan).

Den första ligger nästan rakt öster ut från Örasjön. Stigen ansluter efter ett tag till Örasjöbäcken och följer denna fram till Örasjön. Den andra utgår från en p-ficka strax före bron. Den passerar bland annat den kraftiga Lerbäckstallen (3,1 meter i omkrets i bröst höjd), som i århundraden fungerat som

ett landmärke, och ansluter senare till ett område där finns invandrare på 1640-talet anlade fyra fäbodrar.

▫ Du kan även köra runt upp till utsiktsplatsen (Se kartan).

GEOLOGIN i området har formats av inlandsisen och rinnande vatten. Moränåsarna och små fat-

tigkärr i området är exempel på mark med låg näring och ett lågt pH-värde.

Berget norr om sjöns utlopp bär med tanke på växtligheten vissa tecken på att innehålla lättvittrade bergarter. Riklig förekomst av blåsippa är exempel på detta.

ÖRASJÖN OCH DESS UTLOPP i Örasjöbäcken med omgivning är ett skogsvattensystem som är mycket känsligt för störningar i form av exempelvis avverkningar. Rubbas

Långskäggsrav

den känsliga balansen riskerar flera arter att slås ut.

DEN SKOG som omger Örasjön fungerar som en utjämningsfaktor och avger vatten i en takt som

Tolta

garanterar att Örasjöbäcken från sjöns utlopp inte torrläggas. Det är därför nödvändigt med en väl tilltagen buffertzonen omkring sjön och bäcken för att skydda det känsliga ekosystemet.

Den omgivande skogen är i huvudsak barrskog med inslag av aspbestånd samt enstaka sälg, gråal och björk.

Den näringsrika marken behärskas av granskog, så kallad blåbärsgranskog, medan tallen dominerar på näringsfattiga ytor som moränryggar.

Skogen i området är i mogen ålder. Örtor som tolta och ängskovall har funnit sin plats.

BERGET STORSVEDJAN norr om sjöns utlopp i Örasjöbäcken bär lite prägel av sydväxtberg. Det vill säga en sluttning mot söder, där växter erbjuds ett bättre klimat än i det omgivande landskapet.

Klimatförändringen lockade de finska invandrarna som på 1640-talet bröt odlingsbar mark i Bredsjön att anlägga fyra fåbodar i sluttningen.

Dessa omvandlades senare till torp, som beboddes fram till 1942. På en platå i sluttningen finns rester av det mödosamma arbetet i

form av stenhagar och avstjälpningsplatser för uppbruten sten kvar.

På torpet står i dag en sommarbostad och ett uthus. I sluttningen nedanför återstår resterna av en lada. Den skog som vuxit upp på torpet ger ett tydligt intryck av förvuxen igenbuskning. Stora kolonier av pyrola växer i gläntorna.

De finska invandrarna har för övrigt satt flera spår i namnfloran i området. Bäcken Raiska bär namn efter de finska invandrarna på 1600-talet och Flakaåsen, väster om Örasjön, berättar om att de här gillrade upp så kallade flakor för att fånga fågel, ekorre och utter.

Sluttningen i övrigt ger intryck av att innehålla lättvittrade bergarter. Denna förmodade kalkpåverkan tillsammans med klimatet kan förklara mängden av blåsippa i bergssluttningen. I förlängningen kan en orörd skog ge intressanta etableringar av växter med kalkbehov i området.

Riplummer

Jordlagret i sluttningen är förhållandevis djupt.

MYR- OCH FUKTSTRÅKEN från sluttningen är viktiga för sjöns och bäckens vattennivå. Skogens och myrstråkens växtlighet och fukthåll-

Sluttningen innehåller dock inte bara speciellt sydliga arter. Närmare sjön träffar man på den nordligt växande varianten av mattlumner, riplummer.

ning reglerar i sin tur ett jämnt och långsamt tillflöde.

Stråken är förstås viktiga för växtarter som kräver fukt. Här finner man bland annat området vanligaste myrbundna art av orkidé, nämligen Jungfru Marie nycklar. Exemplar av hjortron och vintergrön rosling med det fantasieggande latinska namnet *Andromeda* förekommer. Några exemplar av dvärgbjörk finns också med i bilden.

Rosling

BERGSRYGGEN på Storsvedjans sydsida främjar alltså organismer som föredrar värme, ljus och torra. Norrsidan däremot främjar i stället växter som är känsliga för uttorkning.

Här kan man i granskogen, nära foten av norrbranten finna laven långskägg. En stor raritet i dagens skogsbrukspåverkade skog. Den sägs vara förebild för de silver- och guldgirlander som vi i dag pryder julgranen med.

Här finns även kattfotslaven på sin nordgräns och gammelgranslav. Denna skuggade och fukthållande miljö innehåller också många sällsynta svampar som gör området speciellt, som till exempel rosentickan med sin smultronfärgade undersida.

I ÖRASJÖHÖJDENS sluttning mot sjön blir landskapet i stort närings-

fattigare. Invid bäcken, där näringsen fortfarande är god, kan man finna skogens vanligaste liljeväst, ekorrbäret. Även om fruktställningen avviker ser man ändå likheter i form och färg med liljekonvaljens frukter. Båda är giftiga.

Här bör man ta sig en extra titt på alla nedbrytande svamparter som frodas på bäverfällda trädstammar. Det höga gräset grenrör, med vackra plymer, står som små kolonier i vattenbrynet.

De träd som står kvar i sjökanten och sluttningen mot Örasjöhöjden är i huvudsak tall. Korta granar i varierande ålder försöker konkurrera på den magra marken. Mellan tallstammarna som tillåter ljus får även enbuskar plats.

Här finner man också de flesta arter av ris, som kråkbär, lingon, odon och ljung. Till de få blommorna hör ängskovall och gullris. Längre ner efter bäcken ökar näringstillgången och sluttningen övergår mer i granskog.

Grenrör

VID ÖRASJÖNS UTLOPP i Örasjöbäcken lägger man på båda sidor märke till bäverns stora påverkan på naturen. Här finns mängder av fälld skog, flera hyddor och dammar.

Nedströms bäcken, där granskogen behärskar marken, uppträder arter som mer knyts till mark med lågt pH-värde.

Här kan man finna den delikata trattkantarellen och den till äldre granskog knutna färgsvampen blodspindelskivling. Nära bäckens båda sidor finner man också den höga, blåblommande toltan och den krypande sporväxten revlummer. Förutom det vattnen som Öra-sjön försörjer bäcken med, tillförs vatten från de näraliggande bergslutningarna på båda sidor.

Dessa faktorer i kombination med tillgången på öring och lämpliga bottnar utgör livsutrymme för den sällsynta flodpärlmusslan.

FLODPÄRLMUSSLAN är en uråldrig djurart. Den känns igen på sitt kraftiga, mörka och njurformade skal. Det är vanligen brunt, men kan även skifta i blått. Den blir 10-16 centimeter lång och lever i rinnande vatten.

I Sverige finns två andra musselarter, som kan förväxlas med flodpärlmusslan. Det är målarmusslan som bara finns i södra Sverige och dammusslan. Den senare skiljer sig från flodpärlmusslan genom att den har tunnare skal, är ljusare (ibland grönaktig) och inte njurformad.

Flodpärlmusslan förekommer i hela Sverige. Den är anpassad till ett liv i rinnande, rent och näringsfattigt vatten. Den växer långsamt och i

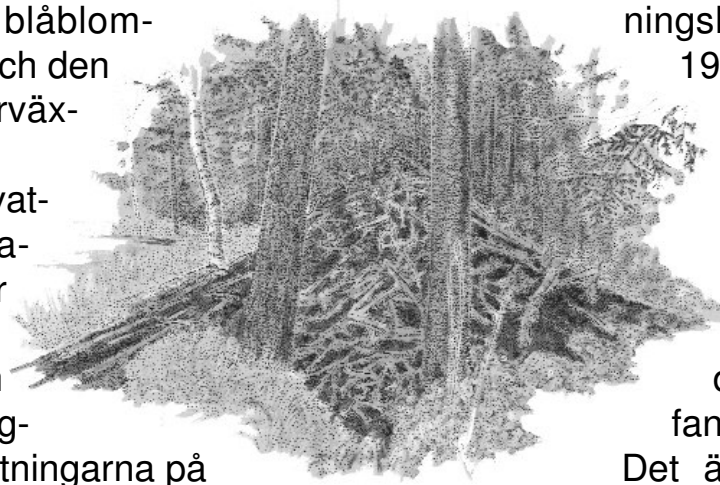
skalet bildas årsringar, som visar att den kan bli upp till 200 år gammal.

På grund av miljöförstörelsen är flodpärlmusslan utrotningshotad. Under 1900-talet har den försvunnit helt från drygt 35 procent av de vattendrag i Sverige där den tidigare fanns.

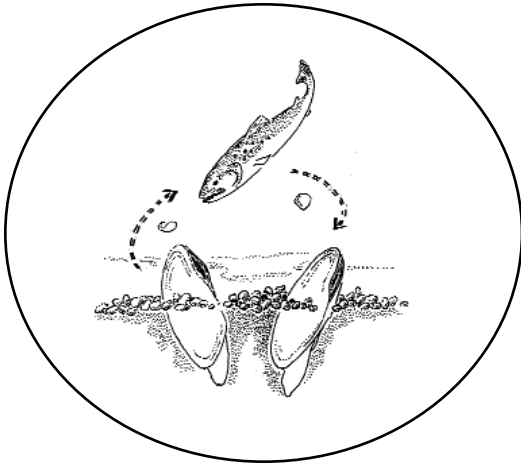
Det är framför allt flodpärlmusslans ökning som är känslig. I södra Sverige finns bara något enstaka bestånd kvar, som fortfarande har en tillfredsställande förökning. I Norrland känner man till ett tiotal vattendrag.

Flodpärlmusslan får sin näring genom att filtrera andningsvattnet med hjälp av gälarna. Den kan sitta stilla på samma plats i årtal, men måste den förflytta sig, sker det med hjälp av en kraftig muskel, kallad foten. Den kan också låta sig transporteras nedströms av vattnet. Könsmognaden hos flodpärlmusslan uppnås i 15-20-årsåldern. Den har utvecklat en märklig egenskap som gör att den inte är helt beroende av korsbefruktnings. Ensam hona kan bilda spermier och befrukta sig själva.

På sensommaren släpper hanmusslorna ut sina spermier i vattnet och befruktar på så sätt honorna. Det tar ungefär fem veckor för äggen

att utvecklas på honmusslans gälar till små larver, så kallade glochidier, som under hösten pumpas ut i vattendraget. För att larven ska kunna utvecklas till en färdig mussla måste den inom något dygn lyckas haka sig fast i gälbladen hos en öring eller lax, som kan skadas allvarligt av angreppen.

Mussellarverna parasiterar på fisken och får sin näring från dess blod. Under tiden omvandlas larverna till färdigbildade musslor, cirka 0,5 mm stora. Efter 8-10 månader släpper de från fiskgälen. Om de då ska överleva måste de hamna i en sand- eller grusbotten, där de kan sitta skyddade.

Flodpärlmusslan är alltså helt beroende av att det finns ett örings- och/eller laxbestånd i vattnet.

Flodpärlmusslans enda verkliga fiende är människan. Det handlar om miljöförstöringen och andra ingrepp som görs i naturen. Men också om olagligt pärlfiske.

Flodpärlmusslan kan för att skydda sig mot skador på de inre organen av främmande partiklar bilda pärlor. Ett sandkorn som kommer in i musslan överlagras med pärlemor.

Det är dock mycket sällsynt att pärlorna är välskapta. Oftast är de ojämna eller brunfärgade.

Det bör betonas att det lönar sig mycket sällan att leta efter pärlor. Den som väntar sig att få en pärla till ett vackert smycke blir som regel besviken.

TILL DÄGGDJUREN i detta område hör den likaså vattenknutna bävern. Denna stora gnagare förändrar, liksom människan, den omgivande miljön till att passa dess syften. Med sina dammar skapar den en fast vattennivå för att skydda hyddans öppning. Därigenom skyddar den också sitt vinterförråd av föda i form av kvistar som fästs i botten.

Räv, lo och björn rör sig i området. Bland annat har vinteriden påträffats i närheten. Älg, hare, och mindre arter ur mårddjursgruppen vistas också här.

Den intressanta varfågeln tillhör faunan i Örasjöområdet

DE FÅGLAR som hör samman med gammal skog är främst hackspettar. Här har man registrerat spillkråka och tretåig hackspett. Skogshönsen järpe och tjäder förekommer liksom orren, som på

senvintern uppträder med stora spelplatser i närområdet.

Här finns även landets största törnskata, varfågeln. Den har rovfågelsvanor, trots att den inte är en sådan, och lever vintertid på möss, sorkar och småfåglar. Morkullan har sin plats längs skyddade fuktstråk och i bäckområdet.

För arter knutna till sjö och sjöstränder har fisket under lång tid varit en störningsfaktor.

Genom tiderna har även arter som hökuggla, dalripa, lavskrika och kungsörn registrerats i området.

Listan över de arter som bör framhållas kommer att bli längre med fortsatta undersökningar.

VISSA ARTER

AV LAVAR har fått beteckningen "signalart" i undersökningar och redovisningar. De sägs ge en signal om att skogen eller området har fått, eller börjat få ett naturligt kretslopp.

De signalarter som registrerats här är laven rostfläck på sälg och lunglav på asp. Dessutom stuplav, bårdlav, korallblylav och skinnlav.

Andra registrerade arter i området som riskerar att försvinna ur skogslandskapet är småflikig brosklav och aspgelelav, på grund av älgbetning eller brist på ljus för aspen. För violettgrå tagellav är det brist på gammal granskog. Till dessa

värdefulla arter ska den tidigare nämnda långskägglaven läggas.

AV SVAMPARTERNA är det många av de mest hotade som behöver stående eller liggande död ved i olika stadier av nedbrytning. Dessa förhållanden uppträder först efter en lång period då avverkning inte bedrivits. I det här området har man på gran funnit lappticka, rosenticka, ullticka, kötticka med flera.

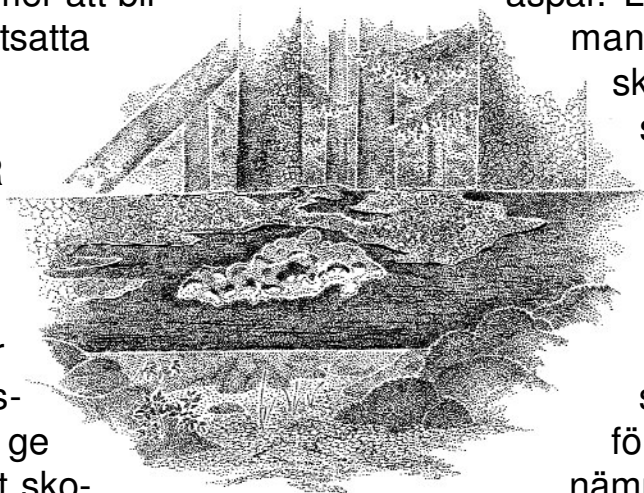
Nordliga anistickan däremot behöver gamla sälgar som skyddas av fuktbevarande skog. Stora asptickan föredrar gamla grova aspar. Laterittickan finner

man i gammal tallskog. Som en av signalarterna bland svamparna kan också nämnas barkticka på asp.

Storsvedjans sydsluttning kan förutom de tidigare nämnda växterna och svamparna uppvisa både

trolldruva och skogssallat.

Det första intrycket vid sjön är de täta kolonierna av hönsbär. De låga växterna visar först en estetiskt tilltalande blomning med ett svart blomcentrum mot vita kronblad. Därefter kommer de oätliga men dekorativa bären. Det lilla hönsbäret hör till samma grupp av växter som trädgårdarnas korallkornell. Utefter Örasjöbäcken finns bland andra ormbunkar arten hultbräken. På Örasjöhöjdssidan av bäcken

Lappticka

har även färgningssvampen sotticka registrerats. Nya upptäckter väntar de kunniga och intresserade människor som vill besöka området.

ÖRASJÖN har under en period brukats som fiskevatten för fritidsfiskare. Återkommande insättning av öring, röding och regnbåge utgjorde basen för verksamheten. I starten rotenonbehandlades sjön för att utrota befintlig rovfisk i vattnet. Tecken tyder i dag på att abborre och bäckens öring återkommit i sjön. I dag har troligen även ruda etablerats på grund av fiske med levande agn.

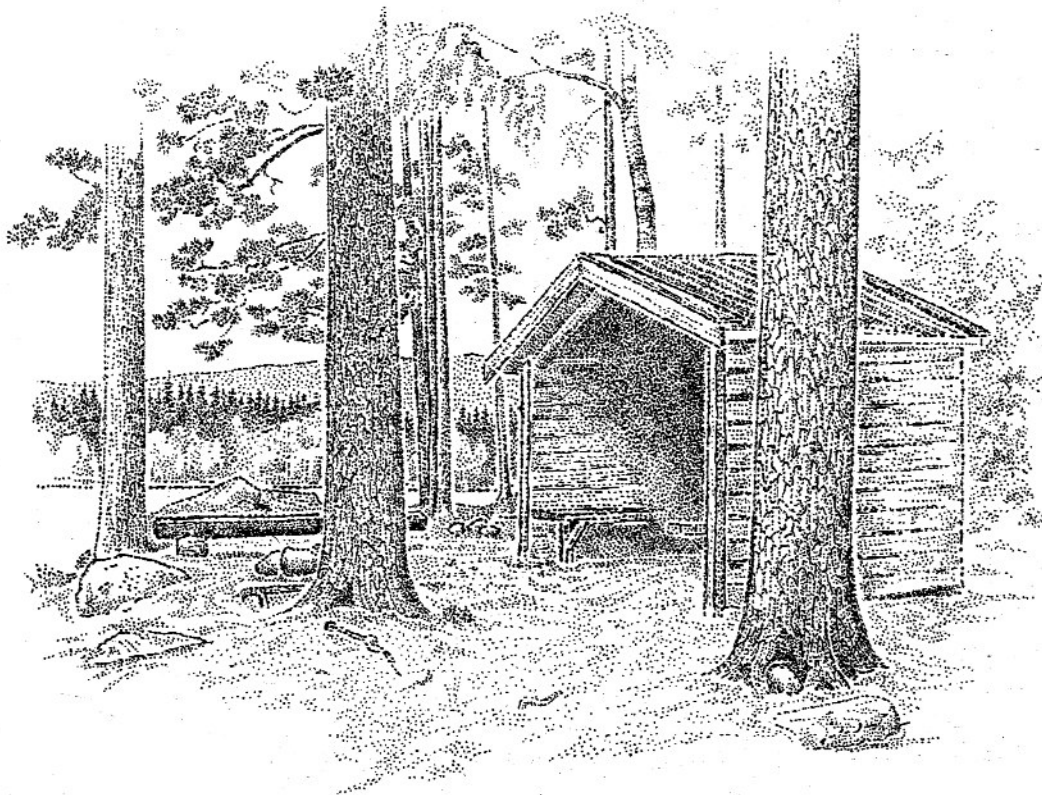
Hönsbär

SOM FRILUFTS- och naturområde i skogslandet är Örasjön en trevlig plats att besöka för barnfamiljer men även för personer med lättare rörelsehinder.

Förutom området kring bäverhyddorna leder en lättframkomlig stig runt sjön. Flera vindskydd med eldstäder finns längs stranden.

Cirka 50 meter från stranden finns en parkering med plats för några bilar.

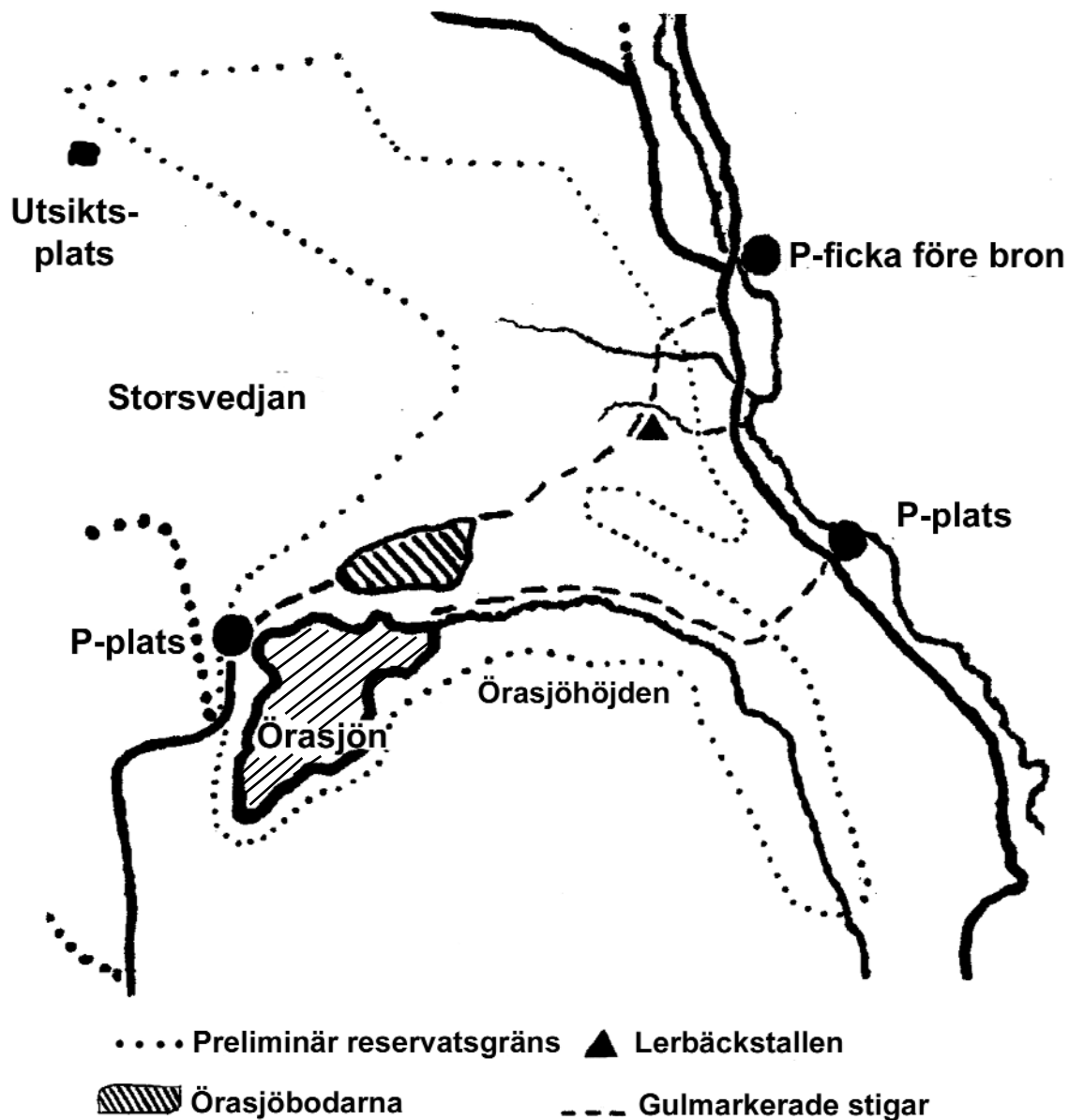
Dessa arrangemang kan för intresserade tjäna som utgångspunkt för mera påfrestande upptäcktsvandringar i ett spännande område.

Vid Örasjöns norra strand finns ett vindsydd

Detalj-karta över Örasjöområdet

Runt Örasjön leder en väl upptrampas stig som du enklast når från parkeringsplatsen vid sjöns nordvästra spets. Här finns ett flertal vindskydd, där man kan rasta och göra upp eld.

Utefter vägen mot Rigåsen finns två p-fickor och från dessa leder gulmarkerade stigar in i området. Den södra ansluter till Örasjöbäcken och följer denna fram till Örasjön. Den nordligare stigen passerar förbi den kraftiga Lerbäckstallen (3,1 meter i omkrets i midjehöjd) och området där fäbodarna anlades på 1640-talet.

Du kan även köra runt upp till utsiktsplatsen och parkera där. Om du går ett 50-tal meter över hygget kommer du till långskäggslokalen.